

**ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ**

Система забезпечення якості освітньої діяльності та якості вищої освіти
сертифікована на відповідність ДСТУ ISO 9001:2015 / ISO 9001:2015

**ПРОГРАМА
фахового іспиту**

**для здобуття освітнього ступеня магістра
на основі НРК6 та НРК7**

галузь знань	05 «Соціальні та поведінкові науки»
спеціальність	054 «Соціологія»
освітня програма	«Діджитал соціологія»

Київ 2023

ВСТУП

Програму фахового іспиту для здобуття освітнього ступеня магістра розроблено відповідно до змісту освітньо-професійної програми «Діджитал соціологія» підготовки фахівців зі спеціальності 054 «Соціологія» за другим (магістерським) рівнем вищої освіти. Програма базується на вимогах освітньо-кваліфікаційної характеристики спеціальності й охоплює головні напрями, складові та завдання сучасної соціології.

Для забезпечення ефективної реалізації завдань освітньої та професійної підготовки магістра при конкурсному відборі вступників до магістеріуму висуваються вимоги щодо їх здібностей і підготовленості відповідно до діагностики системних знань, умінь і навичок, визначених програмами нормативних дисциплін.

Програма фахового іспиту базується на нормативних дисциплінах професійного спрямування і складена відповідно до місця та значення дисциплін за структурно-логічною схемою, передбаченою освітньо-професійною програмою бакалавра зі спеціальності 054 «Соціологія».

Фаховий іспит складається з тестової перевірки знань, що формують уміння, визначені кваліфікаційною характеристикою.

Програма інтегрує такі дисципліни:

- Історія соціологічної думки;
- Загальна соціологічна теорія;
- Методологія та організація соціологічних досліджень;
- Соціальна психологія.

ЗМІСТ ПРОГРАМИ ФАХОВОГО ІСПИТУ

РОЗДІЛ 1. ІСТОРІЯ СОЦІОЛОГІЧНОЇ ДУМКИ

Соціологічна думка XIX ст. Позитивізм Огюста Конта. Концепція співвідношення суспільства та індивіда. Проблема здорового глузду. Систематизація людської моралі. Органіцизм та еволюціонізм у теорії Герберта Спенсера.

Соціологічна думка кінця XIX – початку XX ст. Інтеракціонізм. Теорія «дзеркального Я» Чарльза Хортон Кулі. Теорема Томаса. Символічний інтеракціонізм Джорджа Герберта Міда. Аналіз динаміки «Я»: «І» / та «me».

Розуміюча соціологія Макса Вебера. Теорія соціальної дії. Типи соціальної дії. Типи легітимного панування.

Еміль Дюркгайм про суспільні норми і цінності як примусові сили індивідуальної поведінки. Поняття аномії. Проблема розрізнення нормальних і патологічних явищ. Типи самогубств.

Соціологічна думка другої половини XX – початку XXI ст. Специфіка структурно-функціональної теорії Толкотта Парсонса. Концепція соціальної дії. Соціалізація і соціальний контроль як механізми інтеграції індивіда до соціальної системи.

Функціональний аналіз Роберта Мертон. Р. Мертон про соціологічні теорії середнього рівня. Феноменологічна соціологія Альфреда Шюца: поняття життєвого світу та повсякденності.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Волович В.І. Соціологія: Підручник для студентів вищих навчальних закладів. – К.: Центр учбової літератури, 2019. – 802 с.
2. Історія соціології (у 2-х кн.) [Електронний ресурс]: навчальний посібник / О. А. Рахманов, С. С. Бульбенюк, Ю. М. Манелюк. – К.: КНЕУ, 2019. – 279 с.
3. Історія соціології: навчальний посібник / За ред. І.П. Руценка. – Х.: ТОВ «Планета-Прінт», 2018. – 442 с.
4. Історія соціологічної думки: навчальний енциклопедичний словник-довідник / за наук. ред. В. М. Пічі [Н.В. Коваліско, В.М. Онищук, Н.М. Цимбалюк та ін.]. – Львів: «Новий Світ – 2000», 2020. – 687 с.
5. Титаренко О. О. Соціологія: навчальний посібник / О. О. Титаренко. – Київ: ВД «Дакор», 2020. – 210 с.

РОЗДІЛ 2. ЗАГАЛЬНА СОЦІОЛОГІЧНА ТЕОРІЯ

Соціологія у структурі сучасних наук. Об'єкт, предмет соціології. Суспільство як об'єкт соціології. Соціальна взаємодія як предмет соціології. Функції соціології: теоретико-пізнавальні, практично-політичні, громадянські. Трансформація уявлень про предмет соціології: від вивчення суспільства в людині до дослідження людини в суспільстві.

Рівні соціологічного знання: загальносоціологічні теорії (макросоціологія та мікросоціологія), спеціальні та галузеві соціологічні теорії (теорії середнього рівня), знання, здобуте за допомогою емпіричних досліджень.

Основні категорії соціології. Співвідношення понять «соціальне» і «суспільне». Співвідношення понять «людина», «індивід», «особистість» та «індивідуальність».

Особистість як об'єкт та суб'єкт соціальних відносин. Мотиви та мотивація особистості. Потреби, інтереси, переконання, ідеали. Спрямованість особистості. Соціалізація особистості: сутність, етапи (первинна, вторинна), механізми (адаптація, інтеграція). Суб'єкти (сім'я, формальні та неформальні групи однолітків) і агенти (освіта, традиційні ЗМІ: та нові медіа: Інтернет, соціальні мережі) соціалізації. Поняття ресоціалізації. Девіантна поведінка особистості. Поняття та види (позитивна і негативна) девіацій. Суїцидальна та залежна поведінка. Булінг. Мобінг. Ейджизм. Рівні девіантної поведінки: поведінка, що не є схвалюваною іншими, що осуджується іншими, морально негативні прояви і вчинки, делінквентна поведінка, злочинна поведінка, деструктивна поведінка. Соціальні та психологічні чинники девіантної поведінки. Профілактика девіантної поведінки: просвіта, соціальна реклама, корекційні програми, створення ситуації успіху.

Соціальні статуси: поняття та види (офіційний і неофіційний, приписаний і здобутий). Соціальні ролі: поняття та види (активні й пасивні, явні й латентні). Структура ролі за В. Ядовим (когнітивна, афективна, конативна складові). Маргінальність соціальних ролей.

Стать і гендер. Маскулінність. Фемінінність. Андрогінність. Гендерна ідентичність. Кризи гендерної ідентичності. Гендерні стереотипи: поняття та види (традиційні та егалітарні). Гендерна рівність і дискримінація. Сексизм. Фемінізм.

Група як структурний елемент суспільства. Поняття та головні ознаки соціальної групи. Класифікація соціальних груп (великі соціальні групи, середні соціальні групи, малі соціальні групи). Соціальна організація як формальна група: характеристики, структура, функції організації. Управління. Управлінська діяльність. Лідерство та керівництво. Типологія лідерства. Стилi керівництва (авторитарний, демократичний, ліберальний). Корпоративна (організаційна) культура.

Поняття великої соціальної групи. Класифікація великих соціальних груп (соціально-класові, соціально-демографічні, соціально-етнічні, соціально-професійні та соціально-територіальні). Натовп як велика стихійна група. Основні характеристики та типологія натовпу, соціально-психологічні особливості окремих його різновидів. Етнічні групи. Форми існування етносів та основні етнічні процеси. Поняття етнічної ідентичності та свідомості.

Поняття малої групи. Класифікація малих соціальних груп (первинні /вторинні; формальні/ неформальні; референтні / групи членства; квазігрупи). Структура малої групи. Динамічні процеси в малій групі. Утворення малої групи. Соціально-психологічний клімат групи. Конформізм, конформна поведінка і конформність. Згуртованість.

Поняття соціального інституту. Основні функції та характерні ознаки. Види соціальних інститутів: економічні, політичні, релігійні, культури та соціалізації тощо.

Соціальна стратифікація та соціальні нерівності. Основні критерії соціальної стратифікації. Види нерівності (економічна, політична, правова, культурна, цифрова, мобільна та ін.). Соціальна мобільність: поняття, типи (вертикальна / горизонтальна), механізми, соціальні та психологічні чинники. Міграція як вид просторової мобільності: сутність, соціальні та психологічні характеристики.

Характеристика і актуальні проблеми сучасної сім'ї (нестабільність шлюбу, знижування народжуваності, матеріальне неблагополуччя). Функції сім'ї (репродуктивна, економічна, виховна, господарсько-побутова, комунікативна, дозвіллева, сексуальна, рекреативна, психологічного захисту). Види сім'ї: нуклеарна та розширена сім'я; патріархальна, матріархальна, егалітарна сім'я; моногамна та полігамна сім'ї. Шлюб і шлюбні стосунки. Сімейні кризи.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Загальна соціологія: [хрестоматія] / концепція, упоряд., перекл. А.В. Фурман, В.С.Біскуп, О.С. Морщакова. – Київ: Видавництво Ліра-К, 2019. – 354с.
2. Кузьменко Т.М. Соціологія: Навчальний посібник. – К.: Цент навчальної літератури, 2019. – 320 с.
3. Рожанська Н. В. Загальна соціологічна теорія: навч. посіб. / Н. В. Рожанська, О. М. Дрожанова, О. А. Онофрійчук за наук. ред. І. А. Мейжис, В. Л. Гавелі. – Миколаїв: Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2017. – 336 с.
4. Соціологія: підручник для студентів вищих навчальних закладів / В.І.Волович, М.І.Горлач, В.Г.Кремень та ін. – 6-те вид., – К: Центр учбової літератури, 2019 – 808 с
5. Соціологія: підручник для студентів усіх спеціальностей денної форми навчання, що вивчають «Соціологію» / О. В. Горпинич, О. Ю. Клименко, Л. М. Москаленко, М. С. Труш, В. Ф. Ягченко – Київ: ДУТ, 2019. – 218 с.

РОЗДІЛ 3. МЕТОДОЛОГІЯ ТА ОРГАНІЗАЦІЯ СОЦІОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Планування та забезпечення якості дослідження. Наукові дослідження: різновиди, проблема, мета, завдання, об'єкт, предмет. Програма дослідження: структура документа, основні пункти, етапи дослідження. Тлумачення, концептуалізація, операціоналізація основних понять дослідження. Гіпотези дослідження: теоретичні, емпіричні, статистичні.

Вибірковий метод: генеральна сукупність, вибірка, основні вимоги до формування вибірки, методи формування.

Якість інформації: репрезентативність, валідність, надійність. Типи валідності (змістовна, критеріальна, конструктна), валідизація. Забезпечення надійності.

Методи збору інформації. Спостереження: види, переваги і недоліки, роль спостерігача. Експеримент: види (констатувальний, формувальний, природний, лабораторний), планування, внутрішня і зовнішня валідність.

Методи опитування: анкетування, інтерв'ювання. Анкетування (поштові, пресові, онлайн, експертні, індивідуальні, групові). Анкета: види питань, методичні вимоги до композиції анкети та різних питань. Формулювання питань і відповідей в анкеті). Інтерв'ювання (фокус-групові, глибинні, неформалізовані (історія життя, біографія, усна історія). Експертні опитування (метод експертної оцінки): пошук, відбір та підготовка експертів. Види і процедури експертного опитування. Соціометрія: особливості застосування та інструментарію (анкета, шкали), соціометричні індекси, матриці та соціограми.

Аналіз документів. Контент-аналіз. Методи аналізу емпіричних даних. Вимірювання (за С. Стівенсом): визначення, види, рівні, шкали (номінальні, порядкові, метричні). Описова статистика. Міри центральної тенденції та

міри варіації для шкал різних типів. Точкове та інтервальне оцінювання. Довірчий інтервал. Аналіз статистичного зв'язку між двома змінними. Коефіцієнти кореляції. Методи перевірки статистичних гіпотез. Лінійна регресія (парна та багатовимірна), факторний, кластерний аналіз.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Горлач Н.Л., Кремень В.М. Соціологія. Підручник. – К: Центр навчальної літератури, 2019. – 808 с.
2. Рудніченко М.Д. Методи аналізу і обробки великих обсягів даних. Навчальний посібник. – Одеса: ОНПУ, 2020. – 146 с.
3. Сальнікова С. Вибірка у соціологічному дослідженні: підручник. – Луцьк: ВежаДрук, 2021. – 252 с.
4. Сучасні методики контент-аналізу: навчальний посібник / За заг. ред. Костенко Н., Батаєвої К., Іванова В. – Київ: Кондор, 2018. – 256 с.
5. Якісні дослідження в соціологічних практиках: навчальний посібник / За ред. Н. Костенко, Л. Скокової. – Київ: Інститут соціології НАНУ, 2019. – 400 с.

РОЗДІЛ 4. СОЦІАЛЬНА ПСИХОЛОГІЯ

Психологічна думка XIX ст. Психологія натовпу Гюстава Лебона. Класифікація натовпів, характеристики натовпу. Теорія наслідування Габрієля Тарда. Психологічний механізм наслідування як ключ до пояснення соціальної поведінки. Психоаналітична теорія Зигмунда Фрейда. Вчення про сексуальність: лібідо, сублімація, витіснення. Структура особистості: Воно (Id), Я (Ego) і Над-Я (Super Ego). Соціологічні аспекти психоаналізу. Індивідуальна психологія Альфреда Адлера. Комплекс меншовартості. Аналітична психологія Карла Густава Юнга. Структура особистості. Архетипи колективного несвідомого. Теорія соціальної поведінки Вільфредо Парето. Почуття як глибинна основа людських дій. Теорія еліт. Циркуляція еліт як елемент підтримки соціальної рівноваги.

Психологічна думка другої половини XX – початку XXI ст. Дж. Морено: соціометрична революція, психодрама. Неофройдизм (Е. Фромм, Е. Еріксон). Класичний біхевіоризм (Дж. Уотсон, І. Павлов, Б. Скіннер) та необіхевіоризм (А. Бандура). Гуманістична психологія (А. Маслоу, К. Роджерс, В. Франкл, І. Ялом). Генетична психологія Ж. Піаже.

Соціальна психологія у структурі сучасних наук. Об'єкт, предмет психології. Психіка як об'єкт психології. Психічні явища як предмет психології.

Трансформація уявлень про предмет психології. Історичне формування предмету психології: від вчення про душу до науки про психіку. Структура та основні галузі психології. Фундаментальна та прикладна психологія. Поняття «психіка» та її сутність. Функції психіки: відображальна, регулятивна. Біологічні передумови, соціальні умови та чинники психічного

розвитку особистості. Цінності та ціннісні орієнтації особистості. Життєві перспективи. Цілі життя.

Самоактуалізація та самореалізація особистості: сутність та риси. Особистість у життєвому та професійному просторі. Гра, навчання, праця як види діяльності. Професійна діяльність: поняття та етапи професіоналізації (професійне самовизначення, професійне навчання, професійна адаптація, професійне становлення, професійна реалізація, завершення професійної діяльності). Мотивація та стимулювання професійної діяльності (за ієрархією потреб А. Маслоу). Професійне вигорання. Поняття професійних криз.

Спілкування як соціально-психологічний феномен. Спілкування як обмін інформацією (комунікативна сторона спілкування). Комунікатор, реципієнт, канал передавання інформації. Комунікативні бар'єри. Спілкування як сприймання, розуміння та оцінка партнерів спілкування (перцептивна сторона спілкування). Механізми міжособистісного сприймання: ідентифікація, соціальна рефлексія, стереотипізація. Каузальна атрибуція. Атитюд як соціальна установка. Спілкування як взаємодія (інтерактивна сторона спілкування).

Конфлікт і конфліктна ситуація. Види конфліктів (внутрішньо-особистісний, міжособистісний, внутрішньогруповий, міжгруповий). Рольові конфлікти (гендерно-рольовий конфлікт, конфлікт між сімейними і професійними ролями). Стили поведінки в конфлікті (суперництво, уникнення, компроміс, співпраця, пристосування). Запобігання (психологічна просвіта, недопущення дискримінації, матеріальне та моральне заохочення, дотримання корпоративної культури) та розв'язання (досягнення компромісу чи співпраці) конфліктів у різних сферах життєдіяльності. Медіація як форма врегулювання конфлікту.

Суспільна свідомість. Масова свідомість. Групова свідомість. Індивідуальна свідомість. Механізми соціально-психологічного впливу (наслідування, навіювання, переконання, зараження, чутки, мода).

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гапон Н. П. Теоретико-методологічні проблеми психології: навч. посіб. [Електронний ресурс]. – Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2018. –131с.
2. Волошина В.В., Ставицька С.О. Соціальна психологія: практикум. Навчальний посібник для ВНЗ (рек. МОН України). – Київ: Каравела, 2019. – 320с.
3. Слюсаревський М.М., Хазратова Н.В. Соціальна психологія: навч. посіб. – Львів: Видавництво: Львівська політехніка, 2019. – 352 с.
4. Слюсаревський М.М., Хазратова Н.В. Теоретичні напрями соціальної психології. – Львів: Львівська політехніка, 2020. – 104 с.
5. Терлецька Ю.М., Закалик Г.М., Шувар Н.М. Соціальна психологія у термінах і поняттях. – Львів: Львівська політехніка, 2018. – 132 с.

КРИТЕРІЇ
оцінювання фахового іспиту
для здобуття освітнього ступеня магістра

1. Загальні положення:

Мета фахового іспиту – оцінити відповідність знань, умінь та навичок вступників згідно з вимогами програми вступного фахового іспиту.

2. Структура екзаменаційного білета:

Екзаменаційний білет з фахового іспиту складається з 50-ти закритих тестових завдань.

3. Критерії оцінювання:

- Рівень знань оцінюється за 200-баловою шкалою.
- Серед відповідей на тестове завдання вступнику слід обрати одну правильну.
- Правильна відповідь на тестове завдання оцінюється у 4 бали, а неправильна – у 0 балів.
- Особи, які отримали менше 100 балів, участі у конкурсі не беруть.